

Cristine Sarrimo: *Det spöskrivna jaget. Zlatan, marknaden och läsarna*. Göteborg/Stockholm, Makadam 2021. 235 sider.

Af Stefan Kjerkegaard

De fleste, der interesserer sig for litteratur og læsning i Danmark, har kendskab til David Lagercrantz' nærmest sagnomspundne bog *Jag är Zlatan Ibrahimović* (2011). Den er sagnomspunden, fordi den dels og angiveligt skulle have fået en masse yngre og ikke-erfarne læsere af hankøn med på læsevognen, dels fordi den angiveligt og ifølge Lagercrantz selv snarere er en roman end en biografi, idet han skrinlagde de bandede samtaler med Ibrahimović til fordel for en anden og mere kreativ proces, hvor han valgte at begynde helt forfra ved at opfinde og skrive sig frem til Zlatans stemme. Det gav en anderledes dynamisk og *skønlitterær* biografi, der i hvert fald set fra læserens side giver et mere autentisk billede af Zlatan, end man havde turdet forestille sig. Efter Lagercrantz' bog blev fænomenet Zlatan blot endnu større, både på og uden for banen.

Selvom jeg ikke tilhører gruppen af yngre mandlige læsere, var jeg også selv begejstret for bogen, da jeg læste den, og blev på en måde selv en del af Zlatan-kulten og har i øvrigt været fan af Zlatan lige siden. Hvis man desuden i forvejen er en smule begejstret for international topfodbold og har kendskab til Messi, Guardiola og co., gør bogen nok et større indtryk. Uanset dette var det i hvert fald en stærk læseoplevelse, også for én litterær mand af min slags, der har rundet de 40 år. Af disse grunde havde jeg derfor stor lyst til at dykke ned i Cristine Sarrimos bog om fænomenet, både bogen og Zlatan-skikkelsen. Dertil kommer, at jeg tidligere med stor interesse har læst og været inspireret af Sarrimos fremragende bog *Jagets scen. Självfremställning i olika medier* (2012).

Først og fremmest er det en virkelig god ide at dykke ned i alle omstændighederne omkring *Jag är Zlatan Ibrahimović*. Bogen er en god anledning til og måde at tage temperaturen på i det litterære landskab, ikke bare i Sverige, men også alle de andre steder, hvor

den er blevet oversat og har fejret sine succeser. Sarrimo skriver selv i sin indledning:

Förhoppningsvis kan boken bidra till samtalet om pojkars och unga mäns läsning, men också till i samtiden aktuella frågor om förebildliga maskuliniteter och betydelsen av tillhörighet och främlingskap, plats och klass. (s. 11)

Det er interessant at hæfte sig ved Sarrimos intentioner med bogen, idet de på en måde er en smule underspillet – i hvert fald underspillet i forhold til den interesse, som jeg læser Sarrimos bog med. Allerede første kapitel lægger således ud med overskriften *Vad är en författare*, men dermed er vi jo også inde i spørgsmålet om, hvad litteratur overhovedet er i dag? Eller måske snarere: Hvad *kan* litteratur overhovedet være i dag?

Og indrømmet: Det er nok det spørgsmål, som jeg selv er mest interesseret i, og dermed også det perspektiv, jeg tager med mig ind i læsningen af Sarrimos bog. Det skyldes måske delvist, at jeg jo som udgangspunkt er begejstret for *Jag är Zlatan Ibrahimović*. For præcis dér skilles Sarrimos og mine veje formentlig en smule. Man fornemmer nemlig hele tiden en lidt uklar skepsis fra Sarrimos side i forhold til *Jag är Zlatan Ibrahimović*. Hvilket vil sige både i forhold til hovedpersonen, men også til forfatteren Lagercrantz og dermed hele projektet som sådan. En sådan skepsis er min interesse i projektet på en måde lykkelig befriet for. Ikke blot fordi jeg er mand, men formentlig mere fordi jeg ikke har forankring i det svenske litterære landskab og bare er en begejstret læser.

Når jeg derfor læser *Det spökskrivna jaget*, får jeg derfor mest ud af beskrivelserne og dermed de mere litteratursociologiske omstændigheder omkring *Jag är Zlatan Ibrahimović*. I mine øjne er det interessant, at skønlitteraturen også kan producere gode (selv)biografier, og at det skønlitterære, herunder fx Lagercrantz fiktionalisering og "opfindelse" af Zlatan og Zlatans stemme, faktisk kan bidrage til, at også unge mænd får lyst til at læse. Dvs. at man med skønlitteraturen kan fortælle sandheder på en mere appellerende måde, om man vil. I den forstand mener jeg faktisk, at Lagercrantz' bog er stor kunst.

Men naturligvis kan man så, som Sarrimo gør det, diskutere, dels om det overhovedet er Lagercrantz' bog? Angiveligt skulle redaktøren på forlaget Nordstedts Eva Gedin spille en stor rolle i forhold til manuskriptet, og Sarrimo inddrager desuden forfatteren Elin Cullhed, der i et debatindlæg i *Dagens Nyheter* skrev, at hun som ung praktikant på forlaget "slet ud händerna på att transkribera David Lagercrantz intervjuer med Zlatan Ibrahimović." Debatindlægget indgik i debatten om "Kulturmannen" i den svenske kultur- og litteraturmiljø i 2014. Debatten omhandlede, hvordan en selvskreven heteroseksuel magtforordning fungerer i den svenske litteratur- og mediebranche. En vigtig debat, som vi ikke for alvor har haft en pendant til her i Danmark (her kunne man måske reklamere for Johanne Billes gode bog *Når mænd forlader mig* (2021), som kunne have været med til at starte en sådan debat).

Jeg har stor sympati for, at Sarrimo gerne vil se *Jag är Zlatan Ibrahimović* i lyset af denne og andre væsentlige debatter i det svenske kulturmiljø. Men jeg synes alligevel, at det forstyrrer billedet og den mere litteratursociologiske undersøgelse af bogen en hel del. Som læser, eller i hvert fald *jeg* som læser, bliver en smule forvirret over, hvad der er intentionen med Sarrimos bog? Er intentionen at *kritisere* eller *beskrive* projektet *Jag är Zlatan Ibrahimović*? Og er det spørgsmålet om nutidens læsere eller arbejdsforhold i kulturbranchen, der er omdrejningspunktet for undersøgelsen? Det virker, som om Sarrimo, når hun vil følge og nuancere beskrivelserne af bogens liv og efterliv, tænker, at nuancering er lig med kritik. Min indvending går således på det metodiske i Sarrimos undersøgelse og ikke på, om kritikken er berettiget eller ej.

Ud over at stille spørgsmål ved Lagercrantz' legitimitet som forfatter fremhæver Sarrimo også flere andre kritikpunkter. Det handler dels om, hvor stor effekt *Jag är Zlatan Ibrahimović* faktisk har haft på unge mænds læsevaner, dvs. om effekten mere er et postulat og nærmest en strategisk del af markedsføringen af bogen fra forfatterens og forlagets side, ikke mindst, når den oversættes til andre sprog. Dertil kommer en kritik af det maskulinitetsideal, som bogen delvist hylder, men som måske

mest kommer til udtryk i flere af bogens essentielle paratekster, ikke mindst den berygtede Volvo-reklame, hvor Zlatan spiller Zlatan i forlængelse af biografien, inkl. veltrænet tatoveret torso i den svenske ødemark, og i øvrigt deklamerer linjer fra den svenske nationalsang *Du gamla, du fria*.

Det er alle sammen legitime kritikpunkter, men jeg bliver forvirret som læser. Måske fordi Sarrimo heller ikke selv er helt afklaret omkring, hvad hun faktisk skal mene om Zlatan-bogen. Man kan således muligvis påstå, at store dele af hendes bog foregår i tonearten mol, men så alligevel slutter næsten (jf. ordet "även") i dur, når der i bogens afslutningslinjer skrives:

Även Jag är Zlatan Ibrahimović är således en av de massproducerade, populära självbiografier som har blivit en katalysator för, och integrerad del av, samtidens ibland hätska förhandlingar om plats, klass och härkomst, om vem som hör hemma eller inte. I förlängningen handlar det med andra ord om vilken betydelse vi tillmäter medborgarskapet i en tid av ökad nationalism och främlingsfientlighet. (s. 172-173)

Hvis det er sandt, kan jeg have svært ved at forstå, hvorfor bogen, herunder dens hovedperson og forfatter, skal trækkes igennem sølet undervejs. Kan man pege på andre skønlitterære værker, der har haft en ligeså positiv(?) effekt på "samtidens ibland hätska förhandlingar"? Eller som bare har haft en effekt på denne? Sarrimo selv peger ud over Sveriges grænser og nærmere bestemt på Yahya Hassans bog *Yahya Hassan* (2013). Hun stiller her i øvrigt et skarpt og særdeles relevant spørgsmål, nemlig om Hassan kan "mottas som en individ som uteslutande uttrycker en egen litterär vision eller är han oundvikligen en representant för ett kollektiv?" (s. 164). Det var vel præcis den kløft, der rev digteren Yahya Hassan i stykker og forårsagede, at han i offentlighedens øjne ikke fik lov til at forblive en politisk digter frem for en digtende politiker.

Overordnet set synes jeg dog, at Cristine Sarrimo først og fremmest har skrevet en yderst læse- og anbefalelsesværdig bog

om et interessant og relevant fænomen inden for litteraturverdenen. Hun bliver nok fanget af nogle svinkeærinder og opmærksomhedskrævende kritikpunkter undervejs, som indrømmet er vanskelige at sidde overhørig, men hun får også beskrevet grundigt og flot, hvordan en bog som *Jag är Zlatan Ibrahimović* udfordrer det litterære system og vores forestillinger om det. Og selvom man som læser ikke helt ved, om kritikken undervejs er en digression, eller om det faktisk er hovedæret i Sarrimos bog, så dumper bogen ned i sin tid og med interessante tråde ud i sin svenske og skandinaviske samtid, som gør os meget klogere på, hvad litteratur også er og kan være i dag.